

حجت‌الاسلام والمسلمین عالم‌زاده نوری تبیین کرد

مأموریت حوزه در مواجهه با دانش روان‌شناسی

معاون تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه در نشست

با گروه‌های تخصصی مراکز مشاوره اسلامی سماح

مأموریت حوزه در مواجهه با دانش روان‌شناسی را مورد بررسی قرار داد.

حوزه درس بخواند. می‌تواند به دانشگاه برود و با صرف چند سال در این علوم متخصص شود و از آن در زندگی خود و دیگران استفاده کند و از مزایای آن بهره‌مند گردد! هدف از ورود حوزه به این دانش‌ها این بوده که جایگزین اسلامی این علوم را پدید آورد. بله، ما به چگونگی این تولید علم الآن کاری نداریم.

تصویری که برخی طلبه‌ها از رشته روان‌شناسی و مشاوره دارند، احتمالاً با این تصویر متفاوت است. برخی تصویرشان این است که دانشی در این زمینه تولید شده و اجمالاً به حد نصابی رسیده که آماده مصرف کردن است. برویم، بیاموزیم تا مصرف کنیم؛ درحالی‌که مأموریت اصلی حوزه‌های علمیه، تولید علم بود؛ نه مصرف آن. طلاب دهه شصت این درک را داشتند که گرفتاری ما در صحنه اجتماعی، مواجهه با دسته‌ای از علوم ذاتاً مسموم است که نه می‌توان آنها را مصرف کرد و نه می‌توان آنها را کنار گذاشت. آمدم تا آن را اصلاح کنیم؛ اما طلبه امروز، این تصویر را ندارد و می‌خواهد، از این علوم برای درمان دردهای فردی و اجتماعی و مشاوره دادن و درمان‌گری استفاده کند.

کارآمدی این علوم چشم و دل‌ها را پر کرده است و هدف اصلی تقریباً فراموش شده و آرام آرام همان حرف روشنی که این قدر روشن بود، دیگر دیده نمی‌شود. کار به جایی رسیده که تولید علم به حاشیه رفته است. جریان تولید علوم انسانی اسلامی در حوزه، منحصر شده به چند نفر؛ اما جریان مصرف این علم بالا رفته است. پس روان‌شناسی چرا به حوزه آمد؟ نیامده بود که استفاده‌اش کنیم. آمده بود که اسلامی شود. پس مأموریت اصلی این است. آنگاه راهبرد مبتنی بر این پیش‌فرض این می‌شود که اساساً مصرف این علوم را تا اطلاع ثانوی متوقف یا کم‌رنگ کرده و به‌قدر ضرورت به آن اکتفا کنیم و اهتمام اصلی را روی تولید بگذاریم.

گفته می‌شود قریب به ۱۲۰۰ نفر طلبه روان‌شناسی‌خوانده در مراکز مختلف داریم. ما اگر نگاه راهبردی داشته باشیم، باید چه ارشادی به اینها بدهیم؟ این‌همه آدم، به امید خدمت و بهره‌گیری از این دانش‌ها به این عرصه آمده‌اند؛ سؤال این است که اساساً اینکه این‌همه آدم در این رشته‌ها بگیریم، درست بوده، یا تربیت این‌همه آدم برای مصرف این علوم، خطای راهبردی ما در حوزه است؟

سخن من در افق‌گذاری برای حوزه و طلبه است. یک خطای راهبردی در حوزه‌های علمیه رخ داده که ما اکنون میراث‌دار آن هستیم: «علوم انسانی آمده بود که پالایش شود؛ درحالی‌که الآن دارد مصرف می‌شود!» من و شما به‌عنوان مسئولان حوزه که خطوط اصلی حرکت را برای آینده رقم می‌زنیم، باید این خط کج را اصلاح کنیم. ما هزار و دویست نفر تربیت‌شده روان‌شناسی در حوزه داریم که الآن هول داریم که آنها را از دست ندهیم؛ اما سخن اصلی این است که اساساً باید از ابتدا با نظر به «تولید علم» نیرو می‌گرفتیم و بازار «تولید علم» را گرم می‌کردیم؛ نه بازار مصرف علوم انسانی را.

به گزارش خبرگزاری حوزه، حجت‌الاسلام والمسلمین عالم‌زاده نوری، در نشست با گروه‌های تخصصی مراکز مشاوره اسلامی سماح که به‌منظور اعطای حکم مدیران و دبیران گروه‌های تخصصی مشاوره صورت گرفت، مأموریت حوزه در مواجهه با دانش روان‌شناسی را مورد بررسی قرار داد.

متن کامل سخنان معاون تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه بدین شرح است:

ما با عنوان «طلبه» و از پایگاه «روحانیت و حوزه علمیه» گفت‌وگو می‌کنیم. حوزه علم، نهاد علم دینی است و خروجی آن، «عالم دین» است که باید سخن خدا و پیام دین را بشناسد و ارائه دهد. حوزه، پایگاه تربیت عالمان دین و سخنگوی رویکرد وحیانی و الهی است؛ یعنی ارائه‌دهنده مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام و معارف قرآن کریم.

مأموریت اصلی حوزه‌های علمیه در مواجهه با علوم دینی چیست؟ اساساً چرا بعد از انقلاب، روان‌شناسی و علوم انسانی به دانش‌های حوزوی اضافه شده است؟ یقیناً علوم انسانی و اجتماعی به حوزه نیامد تا حوزویان از آن به‌عنوان اطلاعات عمومی استفاده کنند و خود را به‌روز و باکلاس نشان دهند و در میان مردم یا بر فراز منابر، ژست بگیرند و فخر بفروشند یا این علوم را وسیله کاسب‌کاری و منفعت‌جویی قرار دهند و به مزایای اجتماعی دست یابند. نیز حوزویان علوم انسانی را نمی‌خوانند که آنها را مستقیم مصرف کنند و از آموزه‌های آن بی‌هیچ دخل و تصرفی بهره‌مند گردند.

این علوم به سبب دانش‌های حوزوی اضافه شد، تنها به این هدف که حوزه علمیه در مسیر تولید علوم انسانی اسلامی، تلاش موفق‌تری داشته باشد و کار را از صفر آغاز نکند؛ یعنی پس از آشنایی و تسلط بر این علوم، آنها را پالایش و ترمیم کند و صورت اسلامی آنها را کشف کند و به بشر سرگردان امروز ارائه دهد.

شک نیست که این علوم در بستر غیردینی و بعضاً توسط ملحدان تولید شده و متکی بر مبانی نادرست است؛ بنابراین همه آموزه‌های این علوم قابل اعتماد نیست و از محتوای آن بی‌چون و چرا نمی‌توان بهره گرفت. هدف از این علوم در حوزه و دانشگاه کاملاً متفاوت است. دانشگاهیان این علوم را می‌آموزند تا از آن بهره گیرند؛ مثلاً روان‌شناسی را می‌آموزند تا در کلینیک مشاوره از نظریات آن در درمان‌گری و ارائه مشاوره استفاده کنند؛ اما حوزویان این علوم را بدون اینکه به آن اعتماد و اتکا داشته باشند، می‌آموزند تا نقد و بررسی کنند و صورت اسلامی آن را پدید آورند.

حوزه علمیه با این آگاهی، پا به عرصه علوم انسانی گذاشت و از اول قرار نبود، مصرف‌کننده آن باشد.

به هر حال عمده این است که مأموریت اصلی حوزه علمیه به‌عنوان نهاد عالمان دین، نسبت به علوم انسانی اسلامی «تولید علم» است نه «مصرف علم».

اگر غرض طلبه از آشنایی با این علوم، استفاده از نظریات و مصرف آموزه‌ها باشد، لازم نیست این‌همه در

مدیر مجتمع آموزشی و پژوهشی تبلیغ گفت: نمایشگاه دستاوردها و ظرفیت‌های مجتمع آموزشی پژوهشی تبلیغ به‌منظور معرفی زیرساخت‌ها برپا

هستند؛ اما تا رسیدن به مدل‌های اسلامی مطمئن، مصرف بی‌رویه دانش روان‌شناسی و تربیت نیرو برای به‌کارگیری این آموزه‌ها جز به هدف تولید علم، روا نیست. هر یک از ما در مقام راهبری علمی و جهت‌دهی اجتماعی در حوزه، می‌توانیم تا حدودی اثرگذار باشیم. توصیه‌های ما به طلاب، تصمیم‌های ما برای سیاست‌گذاری حوزه و راهبردهای ما برای ادامه کار حتماً اثرگذار است و خط سیر آینده را معلوم می‌کند.

• تعریف علم اسلامی

در تعریف «علم اسلامی» بر این مقدار توافق داریم که علم اسلامی، انسان را در مسیر بندگی خدای متعال و خضوع در مقابل ارزش‌ها کمک می‌کند و اگر علمی عکس این کار را بکند، اسلامی نیست. بنابراین اینکه از علم روان‌شناسی برای توجیه بی‌جوابی و رهایی و بی‌بندوباری استفاده شده، این سویه بد دانش و انحراف است.

اگر بنا باشد، مدارا و همراهی با دانشگاه و علوم دانشگاهی آرام آرام باعث شود که بر علیه دستورات دینی جرأت شود و ما را در دستگاه خود ببزند، این غلط است. ما نمی‌توانیم رسالت اصلی خود را به‌خاطر مدارا و همراهی با آنان، رها کنیم.

اساساً اگر ما در این زمینه‌ها دانش کارآمدی پدید می‌آوریم و روی میز می‌گذاشتیم؛ حتی اگر این همراهی و ارتباط را هم نمی‌داشتیم، آنها خاضع می‌شدند. همان حکایت عرضه و تقاضا که گفته شد. ما چون وظیفه حوزوی خود را کمتر انجام داده و دانش کارآمد اسلامی را پدید نیاورده‌ایم، الآن لکتت داریم و مسامحه و مدارا می‌کنیم. اگر دست برتر را می‌داشتیم، موضع برتر حوزه را با قدرت عرضه می‌کردیم. الآن باید بر نقاط تمایز میان روان‌شناسی غربی و فرهنگ اسلامی با زبان بلیغی تأکید کنیم. دقیقاً روشن کنیم، چه چیزهایی را قبول نداریم. به اشتراکات تأکید کردن برای اینکه مهربانی‌ها برقرار بماند، درست نیست و حق و باطل را آمیخته نگه می‌دارد.

حوزه قم باید «منه فیض العلم الی سایر البلاد فی المشرق والمغرب» باشد. ما موظف‌ایم، پیام دین خدا را از این پایگاه حوزوی به مشرق و مغرب عالم صادر کنیم. اگر ما بنشینیم و از مشرق و مغرب عالم به ما پیام وارد شود و ما مصرف‌کننده باشیم که عکس شده و ضد کارکرد داریم.

دو تا موضوع در معارف اسلامی هست که در انتقال نگرش توحیدی کولاک می‌کند. یکی بحث رزق است و دیگری بحث بلاه. آن‌قدر آیه و حدیث در این دو موضوع داریم که قابل وصف نیست. آن‌وقت یک طلبه حوزوی به میخילה‌اش خطور نمی‌کند که از این تراث ارزشمند استفاده کند و پرتنین و گسترده از انواع بیانات شبه‌علمی روان‌شناسی حرف می‌زند! حتماً جایی از کار اشکال دارد. ما کجا کم گذاشته‌ایم؟!

شما اساتید بزرگ، جریانیت در مسیر تولید علم روان‌شناسی اسلامی پدید آورده‌اید؛ ولی این به دامنه طلاب سرزیر نشده است. جریان روان‌شناسی در بین طلاب جوان به راه دیگری می‌رود.

در سیاست‌گذاری‌ها باید کاری کنیم که به‌جای مصرف کردن علم به سمت تولید علم برویم. در ارزش‌گذاری‌ها و امتیازات و مشوقات نیز، حوزویان را به این سمت سوق دهیم. در مشورت‌دهی‌ها و فرهنگ‌سازی‌ها و توصیه‌های ایجابی هم، باید به طلبه بگوییم: ما اصلاً نمی‌خواستیم، از این علوم استفاده کنیم. منفعل نشینیم و این درک را انتقال بدهیم.

یک جمله هم درباره علم دینی عرض می‌کنم. علم

ادامه داد: دیگر مرکز این مجتمع نیز، مرکز تربیت معلم مبلغ است که این مرکز متکفل اجرای رشته گرایش‌های تربیت مبلغ معلم، با ۸ گرایش دبیری، الهیات، عربی، امور تربیتی، آموزگاری ابتدایی و... است. وی با اشاره به اینکه طلاب این مرکز به‌صورت تخصصی آمادگی ورود به عرصه آموزش و پرورش را پیدا خواهند کرد، عنوان نمود: این مرکز، تنها آموزش را بر عهده دارد و هیچ تضمینی برای اشتغال افراد در آموزش و پرورش ندارد. حجت‌الاسلام والمسلمین استوار می‌مندی، با بیان اینکه مرکز هنر و رسانه

متکفل اجرای رشته تحصیلی رسانه و تبلیغ است، خاطرنشان کرد: این مراکز آموزشی، متکفل بخش تربیت مبلغ مجتمع هستند.

وی با اشاره به اینکه مهم‌ترین رسالت مرکز پژوهش‌های تبلیغی، تولید محتوای به‌روز و تولید روش‌های جذاب و نوین تبلیغی است، تصریح کرد: تألیف ده‌ها کتاب با موضوع دانشی عرصه‌های تبلیغی و مهارتی تبلیغی، از دیگر اقدامات مجتمع است که ۶ مورد آن، در نمایشگاه دستاوردهای مجتمع آموزشی پژوهشی تبلیغ رونمایی شد.

مدیر مجتمع آموزشی پژوهشی تبلیغ،

دینی باید سه شرط داشته باشد:

اول اینکه مبتنی بر مبانی دینی باشد. دوم اینکه متوجه به غایات دینی باشد؛ یعنی رو به سمت مقاصد دین بوده و تأمین‌کننده و تحقق‌بخش و تضمین‌دهنده اهداف دین باشد. سوم اینکه ملزم به اصول و احکام شرعی باشد. این سومی را همه می‌بینند؛ اما آن دو تای دیگر یعنی اینکه مبتنی بر دین و رو به سوی مقاصد دین باشد، شرطی است که گاهی به آن توجه نمی‌شود.

علم باید مبتنی بر روح توحید باشد و سعادت انسان را تأمین کند. بزرگان می‌فرمایند: خلاصه همه دین در یک جمله توحید است. اگر همه دین را فشرده کنیم، به لااله‌الاالله می‌رسیم و اگر کسی توان داشته باشد که لااله‌الاالله را بسط و تفصیل دهد و پهن کند، می‌تواند همه دین را از آن استخراج کند.

اگر چنین است، علم اسلامی خصوصاً روان‌شناسی اسلامی، باید مبتنی و متکی بر توحید و تحقق‌بخش توحید و عبودیت باشد. کاری که دکتر جان‌بزرگی در درمان توحیدی انجام می‌دهند، این عمق را دارد؛ یعنی برای درمان، باورهای توحیدی و دینی را اصلاح و آن را تثبیت می‌کنند. سایر کارهایی که درباره روان‌شناسی اسلامی شده است، نسبت به این کار خرده‌کاری است و این روح را ندارد. البته اشکال این تلاش دکتر جان‌بزرگی این است که به درمان‌گری اختصاص پیدا کرده است؛ اما به سویه مثبت داستان یعنی تربیت و تعالی انسان و حرکت از صفر تا بی‌نهایت توجه نشده است. از اینکه انسان باید به سمت غایت بندگی و عبودیت و فلاح و سعادت حرکت کند، غفلت شده است.

• دو بخش مهم روان‌شناسی

دو اتفاق در روان‌شناسی مبارک است. یکی بازگذاری توحید (یعنی مغزآموزه‌های دینی) در روان‌شناسی در نظریه درمان چندبعدی معنوی. دوم سوق دادن روان‌شناسی از درمان‌گری به سمت تعالی و شکوفایی و بالندگی و رسیدن به مقام خلیفه‌اللهی. بقیه کارهایی که در روان‌شناسی شده است، خرده‌کاری و حاشیه و درجه دو است.

توجه دارید که اصل درمان چندبعدی معنوی برای مکتب نجف است و علامه طباطبایی رحمته‌الله ذیل آیه ۱۵۶ سوره بقره (انا لله وانا الیه راجعون) در تفسیر المیزان مبنای معرفت توحیدی و حب عبودی را در تربیت بیان کرده‌اند.

یک نکته دیگر را هم در انتها عرض کنم. اسلامی‌سازی مشاوره به محدود کردن آن است. برخی کارها، اسلامی کردنش به ناپود ساختن آن است؛ مثل اسلامی‌سازی شراب‌خواری. اسلامی کردن اینها به این است که بساطش را کامل جمع کنیم. برخی امور اسلامی‌سازی‌اش به محدود ساختن آن است. مشاوره از این قبیل است. معروف است پزشکی به روستایی رفته بود. هرچه منتظر ماند، کسی برای معالجه پیش او نمی‌آمد. از اهالی آنجا سؤال کرد شما مریض نمی‌شوید؟ گفتند: ما به دستورات پیامبرمان عمل می‌کنیم. پیامبر ما گفته تا گرسنه نشده‌اید، غذا نخورید و تا سیر نشده‌اید، دست از غذا بکشید. غذا را این‌گونه بخورید و این‌گونه بخوابید و ... ما عمل می‌کنیم و بیمار نمی‌شویم. پزشک دید آنجا نمی‌تواند کاسبی کند، به‌جای دیگری رفت. این شهر الگوی یک شهر اسلامی در پزشکی است. شهری که در آن نوبت به پزشکی نمی‌رسد و بیش از آنکه روی پزشکی کار کنند روی سبک زندگی کار کرده‌اند. در الگوی اسلامی ما، باید روی سبک زندگی، ۸۰ واحد کار کنیم و روی پزشکی، ۲۰ واحد. اگر ما روی سبک زندگی کار کرده بودیم و ۸۰ درصد اهتمام خود را به آن اختصاص می‌دادیم، بساط پزشکی با جمع می‌شد یا خیلی محدود می‌شد. اسلامی‌سازی پزشکی به این است که تا جای ممکن، محدود و کوچکش کنیم.

عین این سخن درباره مشاوره نیز جاری است. اگر روی تربیت و تعالی کار کنیم و به انسان‌ها افق و معنا و آرمان بدهیم، بسیاری از آسیب‌های جاری حذف می‌شود و بساط درمان‌گری کوچک خواهد شد. نتیجه عملی و راهبردی این چنین نگاهی این می‌شود که آقای دکتر جان‌بزرگی، به‌جای اینکه ۱۰ کتاب درمانی بنویسند، می‌بایست حداقل هشت کتاب در روان‌شناسی تعالی، کمال، شکوفایی و بالندگی (شبه روان‌شناسی مثبت‌گرا) می‌نوشتند و دو کتاب درباره درمان‌گری.

اگر بخواهیم مشاوره و درمان‌گری را اسلامی کنیم، باید زمینه‌سازی کنیم که بسیار محدود و کوچک و نحیف شود و حداکثر بیست درصد توان ما را به خود اختصاص دهد.

• راهبردها و راهکارهای پیشنهادی برای اجرای مأموریت حوزه در مواجهه با روان‌شناسی و مشاوره

فرهنگ‌سازی و گفتنمان‌سازی؛ فراخوان مقاله، ایده‌پردازی و تولیدات هنری رسانه‌ای؛ همایش؛ توصیه به طلاب برای انتخاب مسیر؛ سخنرانی تولید علم اسلامی؛ بنای علم بر مبانی اسلامی و نگرش توحیدی؛ هجرت از درمان‌گری به سمت تربیت و تعالی؛ جهت‌دهی روان‌شناسی در مسیر تقویت بندگی و تأمین سعادت انسانی و غایات دینی؛ نگاه قفاهتی و اجتهادی (نظام مفاهیم هماهنگ با وحی) در کنار روش‌های تجربی بلکه مقدم بر آن؛ تولید پروتکل‌های کاربردی برای اخلاق اسلامی؛ مهندسی معکوس موفقیت‌های بومی در عرصه روان‌شناسی و مشاوره؛ استفاده از مراکز مشاوره به‌عنوان مزرعه نمونه نظریات اسلامی؛ نشست‌های ایده‌پردازی در زمینه روان‌شناسی اسلامی در بین صاحب‌نظران؛ نشست‌های نقد کتاب‌های تولیدشده در زمینه روان‌شناسی و مشاوره اسلامی؛ جایگزینی آثار بومی و اسلامی به‌جای محصولات دانش غربی، از جمله آزمون‌های روان‌شناسی و تکنیک‌های درمانی در مصاحبه‌ها و مراکز مشاوره و قراردادن مشوق‌های سنگین برای تولیدات علمی.

صورت گرفته است.

وی با اشاره به اینکه مراحل سیر انتخاب موضوع تا تأیید موضوع تسهیل شده است، اظهار کرد: نقد کتاب‌های آموزش و پرورش و ارائه پیشنهادات به مراکزی که نیازمند محتوا هستند نیز، در این مجتمع انجام می‌شود.

مدیر مجتمع آموزشی پژوهشی تبلیغ، از مرکز تبلیغ مجازی یاد کرد و گفت: در این مجتمع ۲۵۰ مبلغ از مبلغان توانمند در عرصه فضای مجازی به‌کارگیری شدند تا احکام و معارف دینی مبتنی بر مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام را به مخاطبان ارائه کنند.

^[1] به گزارش خبرگزاری حوزه، حجت‌الاسلام والمسلمین عالم‌زاده نوری، در نشست با گروه‌های تخصصی مراکز مشاوره اسلامی سماح که به‌منظور اعطای حکم مدیران و دبیران گروه‌های تخصصی مشاوره صورت گرفت، مأموریت حوزه در مواجهه با دانش روان‌شناسی را مورد بررسی قرار داد

^[2] متن کامل سخنان معاون تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه بدین شرح است: